

ĐÔ THỊ VĂN MINH TỪ GÓC NHÌN PHÁT TRIỂN BỀN VỮNG TẠI PHƯỜNG XUÂN LA

Đào Mỹ Linh
Báo Pháp luật Việt Nam
Email: btvmylinh@gmail.com

/Ngày nhận bài: 20/10/2025 /Ngày nhận bài sửa sau phân biên: 28/11/2025 /Ngày chấp nhận đăng: 03/12/2025

TÓM TẮT

Xây dựng đô thị văn minh là một tiến trình toàn diện, hướng tới sự hài hòa giữa phát triển kinh tế, tiến bộ xã hội, bảo vệ môi trường và giữ gìn bản sắc văn hóa. Từ góc nhìn phát triển bền vững, bài viết đã hệ thống hóa cơ sở pháp lý và bộ tiêu chí “phường đạt chuẩn văn minh đô thị”, đồng thời phân tích trường hợp phường Xuân La (quận Tây Hồ, Hà Nội) trên bốn hợp phần chính: (1) quản lý kiến trúc, xây dựng và hạ tầng; (2) xây dựng gia đình, tổ dân phố văn hóa; (3) tổ chức đời sống văn hóa, thể thao và nếp sống văn minh; (4) chấp hành chủ trương, chính sách và pháp luật. Kết quả nghiên cứu cho thấy nhiều điểm sáng trong công tác chỉnh trang đô thị, duy trì danh hiệu văn hóa và tổ chức đời sống cộng đồng, song vẫn còn thách thức về lấn chiếm vỉa hè, tiếng ồn, ý thức một bộ phận cư dân và hiệu lực răn đe của chế tài. Từ đó, bài viết đề xuất các giải pháp đồng bộ về chính sách, truyền thông, quản trị cộng đồng và chuyển đổi số nhằm nâng cao hiệu quả xây dựng phường văn minh đô thị trong bối cảnh Hà Nội hướng tới mô hình đô thị xanh, thông minh và đáng sống.

Từ khóa: Đô thị văn minh; Phát triển bền vững; Quản lý đô thị; Văn hóa cộng đồng; Phường Xuân La; Hà Nội

CIVILIZED URBAN DEVELOPMENT FROM THE PERSPECTIVE OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN XUAN LA WARD

ABSTRACT

Building a civilized urban environment is a comprehensive process that seeks to harmonize economic development, social progress, environmental protection, and cultural preservation. From a sustainable development perspective, this article systematizes the legal framework and national criteria for “civilized urban wards,” while analyzing the case of Xuan La Ward (Tay Ho District, Hanoi) across four key components: (1) urban planning, construction, and infrastructure management; (2) building cultural families and neighborhoods; (3) promoting cultural-sporting life and civilized behaviors; and (4) compliance with Party guidelines, State laws, and local regulations. Findings highlight significant achievements in urban embellishment, maintaining cultural titles, and organizing community activities. However, challenges persist regarding sidewalk encroachment, noise pollution, limited civic awareness, and the weak deterrence of sanctions. The article proposes a set of policy, communication, community co-governance, and digital transformation measures to improve the effectiveness of building civilized urban wards, contributing to Hanoi's vision of becoming a green, smart, and livable city.

Keywords: Civilized urban area; Sustainable development; Urban management; Community culture; Xuan La Ward; Hanoi

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Văn minh đô thị không chỉ phản ánh trình độ phát triển hạ tầng kỹ thuật và quản lý không gian đô thị, mà còn thể hiện mức độ tiến bộ xã hội, ý thức cộng đồng và bản sắc văn hóa trong môi trường sống hiện đại. Tại Việt Nam, khung pháp lý về xây dựng phường đạt chuẩn văn minh đô thị đã được xác lập tương đối toàn diện với việc ban hành Thông tư số 02/2013/TT-BVHTTDL của Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch, Quyết định số 04/2022/QĐ-TTg của Thủ tướng Chính phủ và nhiều văn bản chỉ đạo của chính quyền các cấp. Tại Hà Nội, Chỉ thị số 30-CT/TU ngày 19/02/2024 của Thành ủy về “Xây dựng người Hà Nội thanh lịch, văn minh” đã tạo bước chuyển quan trọng trong việc định hướng xây dựng lối sống đô thị

văn minh, hiện đại, phù hợp với đặc thù của Thủ đô trong thời kỳ hội nhập quốc tế và chuyển đổi số.

Phường Xuân La (quận Tây Hồ, Hà Nội) đã tích cực triển khai các tiêu chí “phường đạt chuẩn văn minh đô thị” với nhiều mô hình điểm về chỉnh trang đô thị, xây dựng nếp sống văn minh, phát huy vai trò của cộng đồng dân cư. Tuy nhiên, bên cạnh những kết quả đạt được, thực tiễn triển khai cũng bộc lộ một số hạn chế như tình trạng lấn chiếm vỉa hè, tiếng ồn, vi phạm trật tự xây dựng và khoảng cách giữa tiêu chí đề ra với mức độ tuân thủ thực tế của một bộ phận người dân.

Từ những vấn đề nêu trên, bài viết lựa chọn chủ đề

“Đô thị văn minh từ góc nhìn phát triển bền vững tại phường Xuân La” nhằm: hệ thống hóa cơ sở lý luận và pháp lý về xây dựng đô thị văn minh ở Việt Nam; phân tích, đánh giá thực tiễn triển khai tại phường Xuân La trên các hợp phần tiêu chí và đề xuất các giải pháp nâng cao hiệu quả quản trị, phát triển đô thị văn minh trong bối cảnh Hà Nội hướng tới mô hình đô thị xanh, thông minh và đáng sống.

2. CÁCH TIẾP CẬN VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

Bài viết sử dụng cách tiếp cận liên ngành, kết hợp giữa các góc nhìn văn hóa học, quản lý đô thị, chính sách công và phát triển bền vững để phân tích toàn diện quá trình xây dựng phường văn minh đô thị.

Về phương pháp nghiên cứu, bài viết vận dụng tổng hợp các phương pháp sau: *Phương pháp phân tích và tổng hợp tài liệu thứ cấp*: Thu thập, phân tích hệ thống các văn bản pháp luật, chính sách, tiêu chí về xây dựng đô thị văn minh.

Phương pháp quan sát thực tiễn và khảo sát thực địa: Tiến hành quan sát trực tiếp tại các khu vực tiêu biểu của phường Xuân La để đánh giá hiện trạng chính trang đô thị, quản lý vỉa hè, hạ tầng kỹ thuật và các mô hình điểm về nếp sống văn minh đô thị.

Phương pháp phỏng vấn sâu và điều tra xã hội học: Thực hiện phỏng vấn bán cấu trúc với cán bộ UBND phường, cán bộ văn hóa, tổ trưởng tổ dân phố, hộ kinh doanh và một số hộ dân nhằm thu thập thông tin về mức độ hiểu biết, tuân thủ, sự tham gia cộng đồng và những khó khăn trong quá trình thực hiện các tiêu chí văn minh đô thị.

Phương pháp thống kê mô tả: Tổng hợp và xử lý các số liệu định lượng từ báo cáo của Ban Chỉ đạo 197 phường Xuân La, thống kê về số lượng vi phạm, mức xử phạt, tỷ lệ gia đình, tổ dân phố văn hóa, kết quả khảo sát mức độ hài lòng của người dân, nhằm phản ánh bức tranh toàn diện về tình hình triển khai tiêu chí văn minh đô thị.

Phương pháp so sánh và đối chiếu: Đối chiếu giữa bộ tiêu chí chuẩn theo quy định với thực tiễn triển khai tại địa phương để chỉ ra khoảng cách tuân thủ, những điểm sáng và những hạn chế cần khắc phục.

3. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

Xây dựng đô thị văn minh nhằm hướng tới sự hài hòa giữa tăng trưởng kinh tế, tiến bộ xã hội, bảo vệ môi trường và giữ gìn bản sắc văn hóa. Từ góc nhìn phát triển bền vững, đô thị văn minh không đơn thuần là không gian vật chất mà còn là môi trường xã hội tích cực, công bằng, nơi quyền lợi và nghĩa vụ của cư dân được đảm bảo và phát huy.

3.1. Cơ sở lý luận và nội dung xây dựng phường văn minh đô thị

3.1.1. Nội dung được quy định tại các văn bản và hướng tiếp cận phát triển bền vững

Các tiêu chí định hướng cho việc xây dựng và đánh giá đô thị văn minh tại Việt Nam không chỉ là khung pháp lý mà còn thể hiện định hướng phát triển dài hạn theo hướng hiện đại và nhân văn. Sự phức hợp của đô thị văn minh được thể hiện qua năm trụ cột chính.

Hạ tầng kỹ thuật đồng bộ và hiện đại: Đây là nền tảng vật chất đảm bảo sự vận hành thông suốt. Yêu cầu đặt ra là hệ thống giao thông, cấp thoát nước, chiếu sáng, thu gom rác thải phải được quy hoạch đồng bộ, thuận tiện, đảm bảo hiệu quả sử dụng và khả năng thích ứng với biến đổi khí hậu. Sự hiện đại hóa hạ tầng phải đi đôi với tính bền vững, giảm thiểu tối đa tác động tiêu cực lên môi trường.

Môi trường sống sạch đẹp, bền vững: Chất lượng môi trường đóng vai trò quyết định đến sức khỏe và tinh thần của cư dân. Nội dung này bao gồm việc bảo vệ hệ sinh thái đô thị, kiểm soát ô nhiễm không khí, tiếng ồn, rác thải, cùng với phát triển không gian xanh, công viên và mặt nước. Đây là những yếu tố then chốt trong việc xây dựng đô thị đáng sống, tạo ra bầu không khí trong lành và cảnh quan hài hòa.

Hệ thống văn hóa - xã hội phát triển: Một đô thị văn minh cần có hệ thống thiết chế văn hóa, giáo dục, y tế phát triển đồng đều và dễ tiếp cận. Sự phát triển này nhằm nâng cao đời sống tinh thần và trình độ dân trí, đồng thời góp phần hình thành các giá trị cộng đồng, tăng cường kết nối xã hội và giảm thiểu các vấn đề xã hội phức tạp nảy sinh từ quá trình đô thị hóa.

Nếp sống văn minh, kỷ cương đô thị: Đây là yếu tố phản ánh trình độ phát triển xã hội của đô thị, đòi hỏi cư dân phải tuân thủ nghiêm ngặt luật pháp, giữ gìn trật tự, an toàn, vệ sinh công cộng, có ý thức tham gia giao thông và bảo vệ tài sản công. Văn hóa ứng xử tiên bộ và tinh tổ chức cao trong cộng đồng là biểu hiện rõ nhất của tiêu chí này.

Sự tham gia tích cực của người dân và cộng đồng: Đô thị văn minh không thể chỉ được xây dựng từ trên xuống mà cần có sự tham gia tích cực, chủ động của người dân trong quá trình ra quyết định, giám sát và thực hiện chính sách. Mô hình “quản trị đô thị đồng sáng tạo” (co-creation urban governance) được nhấn mạnh nhằm tăng cường vai trò của cộng đồng, khơi dậy tinh thần trách nhiệm công dân và gắn kết xã hội, đảm bảo tính bền vững và sự đồng thuận lâu dài. Sáu nhóm nội dung nghiên cứu dưới đây tại phường Xuân La sẽ được phân tích dưới lăng kính của những tiêu chí phức hợp và liên ngành này.

3.1.2. Nội dung xây dựng văn minh đô thị tại phường Xuân La

Theo Thông tư số 02/2013/TT-BVHTTDL của Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch, xây dựng phường văn minh đô thị là quá trình tổ chức, triển khai các hoạt động toàn diện nhằm nâng cao chất lượng sống, đảm bảo môi trường sống văn minh, hiện đại, có bản sắc và phát triển bền vững.

Khung pháp lý và triển khai hoàn thiện hạ tầng: Quản lý kiến trúc và xây dựng theo quy hoạch là nội dung cốt lõi nhằm đảm bảo sự phát triển hài hòa, đồng bộ và thẩm mỹ của đô thị. Tại Xuân La, công tác này được triển khai dựa trên khung pháp lý quốc gia (như Luật Xây dựng năm 2014) và quy hoạch chung của thành phố Hà Nội, với mục tiêu chỉnh trang đô thị và nâng cao chất lượng không gian sống. Phường đã thể hiện sự chủ động trong việc phối hợp với các cơ quan chuyên môn của quận để lập, công bố và giám sát quy hoạch, tạo cơ chế dân chủ trong việc quản lý không gian xây dựng. Sự quyết tâm được thể hiện rõ qua việc đầu tư cải tạo ngõ 77 đường Xuân La và ngõ 565 đường Lạc Long Quân thành “ngõ văn minh đô thị kiểu mẫu”. Đây không chỉ là hoạt động nâng cấp kỹ thuật mà còn là bước đi mang tính biểu tượng, thể hiện sự vào cuộc của chính quyền và cộng đồng trong việc định hình không gian đô thị văn minh. Các hạng mục như lắp đặt 160 giá treo cờ, xây dựng bảng tin, pano cỡ lớn, cổng chào và hệ thống chiếu sáng đồng bộ đã tạo nên sự đồng nhất, khang trang và tăng cường tính nhận diện, tự hào của khu phố.

Nhìn chung, Xuân La đã đạt được những kết quả tích cực: hạ tầng được cải thiện, bộ mặt đô thị khang trang, vi phạm xây dựng giảm. Tuy nhiên, để đạt chuẩn bền vững, cần có cơ chế phối hợp chặt chẽ hơn giữa phường, quận và thành phố, đồng thời tăng cường chế tài xử lý vi phạm và nâng cao nhận thức cộng đồng. Đặc biệt, việc đề xuất lắp đặt biển cấm dừng, đỗ ô tô tại các tuyến đường lớn như Nguyễn Hoàng Tôn, Lạc Long Quân, Xuân La cần được UBND quận Tây Hồ sớm phê duyệt để đồng bộ hóa quy tắc giao thông đô thị.

3.2. Xây dựng gia đình văn hóa - tổ dân phố văn hóa

Gia đình văn hóa và tổ dân phố văn hóa là hai thiết chế nền tảng, có tính xuyên suốt và bền vững cao trong việc hình thành và lan tỏa các giá trị văn hóa tốt đẹp. Chương trình này được triển khai theo Thông tư 02/2013/TT-BVHTTDL, yêu cầu tỷ lệ gia đình văn hóa và tổ dân phố văn hóa phải đạt từ 85% trở lên.

Đây là cách tiếp cận “từ dưới lên” nghĩa là nếp sống văn minh được xây dựng từ đơn vị tế bào nhỏ nhất của xã hội. Từ chính mỗi gia đình, những giá trị cốt lõi như trung thực, tiết kiệm, nghĩa tình, tôn trọng pháp luật sẽ lan tỏa ra toàn khu dân cư. Đây là

nền tảng xã hội để duy trì nếp sống văn minh đô thị một cách tự giác, không chỉ nhờ mệnh lệnh hành chính.

Thực tiễn triển khai tại Xuân La đạt kết quả vượt trội: Trên 93% hộ gia đình đạt danh hiệu “Gia đình văn hóa”. Trên 90% tổ dân phố được công nhận “Tổ dân phố văn hóa” liên tục nhiều năm. Các tổ dân phố đều đã xây dựng và niêm yết quy ước, hương ước văn minh phù hợp với đặc điểm địa bàn, đồng thời tổ chức bình xét công khai, minh bạch, đảm bảo tính dân chủ. Các hoạt động văn hóa cộng đồng diễn ra sôi nổi như: Ngày hội đại đoàn kết toàn dân tộc, chiến dịch giữ gìn vệ sinh môi trường, phong trào hỗ trợ người yếu thế, góp phần củng cố khối đoàn kết và nâng cao chất lượng đời sống tinh thần.

Tuy nhiên, tính bền vững của phong trào đối diện với thách thức từ sự pha trộn dân số mới (dân nhập cư hoặc thuê trọ) do quá trình đô thị hóa nhanh. Một bộ phận nhỏ cư dân mới này chưa thực sự tuân thủ các quy ước cộng đồng, thiếu sự gắn kết với văn hóa địa phương. Điều này đặt ra yêu cầu cần tăng cường truyền thông văn hóa và giáo dục công dân đô thị để củng cố tính bền vững của phong trào, giúp người dân mới nhanh chóng hòa nhập và nhận thức được trách nhiệm công dân của mình trong việc xây dựng nếp sống văn minh chung.

3.3. Xây dựng nếp sống văn minh và môi trường văn hóa đô thị

3.3.1. Đồng bộ hóa giải pháp theo Chỉ thị 30-CT/TU
Xây dựng nếp sống văn minh và môi trường văn hóa đô thị là nội dung xuyên suốt, đòi hỏi sự can thiệp chi tiết vào hành vi ứng xử cá nhân và cộng đồng. Dưới sự chỉ đạo của Thành ủy Hà Nội theo Chỉ thị 30-CT/TU ngày 19/2/2024 về “Xây dựng người Hà Nội thanh lịch, văn minh”, phường Xuân La đã triển khai đồng bộ nhiều giải pháp nhằm hình thành chuẩn mực ứng xử trong không gian công cộng, giao thông, lễ nghi, vệ sinh môi trường và trật tự đô thị.

Nhiều mô hình điểm được xây dựng nhằm chuyên hóa nhận thức thành hành động cụ thể, tạo ra sự lan tỏa tích cực: “Tổ dân phố không rác”, “Ngõ sáng, xanh, sạch, đẹp, an toàn”, “Gia đình không tiếng ồn sau 22 giờ”.

Các phong trào này được hỗ trợ bởi hệ thống truyền thông đa tầng qua loa truyền thanh, mạng xã hội (Zalo, Facebook tổ dân phố), và các buổi sinh hoạt chuyên đề (ví dụ: “Người cao tuổi nói chuyện với thanh niên về nếp sống đẹp”).

3.3.2. Vai trò của thiết chế văn hóa và kết quả hài lòng của dân cư

Phường đã chú trọng duy trì và phát huy thiết chế văn

VĂN HÓA - CULTURE

hóa cộng đồng như nhà sinh hoạt tổ dân phố, sân chơi ngoài trời, bảng tin cổ động. Đây là “không gian công dân” nơi lan tỏa giá trị văn hóa, tạo tính cộng đồng đô thị và là nơi giao tiếp, tổ chức sinh hoạt văn nghệ, thể thao, tuyên truyền pháp luật.

Kết quả khảo sát mức độ hài lòng của người dân cho thấy sự thành công rõ rệt: hơn 90% người dân hài lòng với cảnh quan và sinh hoạt cộng đồng. Nhiều hành vi vi phạm như xả rác bừa bãi, treo biển quảng cáo sai quy cách đã giảm rõ rệt, chứng tỏ hiệu quả của việc thay đổi hành vi dựa trên sự đồng thuận xã hội.

3.4. Xây dựng phong trào văn hóa - thể thao cộng đồng

Hoạt động văn hóa, thể thao là thước đo quan trọng của chất lượng sống đô thị và là động lực nội sinh để xây dựng cộng đồng khỏe mạnh, tích cực. Tại Xuân La, phong trào này phát triển mạnh mẽ với mạng lưới câu lạc bộ (văn nghệ, bóng chuyền hơi, cầu lông, yoga, dưỡng sinh) hoạt động đều đặn ở hầu hết tổ dân phố, thu hút đông đảo người dân tham gia.

Nhiều sự kiện cộng đồng quy mô phường được tổ chức thường xuyên, góp phần củng cố khối đại đoàn kết và nâng cao sức khỏe thể chất, tinh thần: Ngày hội Đại đoàn kết toàn dân tộc, hội diễn văn nghệ, giải thể thao truyền thống phường, ngày chạy Olympic vì sức khỏe toàn dân.

Một điểm nổi bật trong công tác này là việc đẩy mạnh xã hội hóa hoạt động văn hóa, thể thao. Phường đã thành công trong việc huy động nguồn lực từ doanh nghiệp và người dân để xây dựng thiết chế văn hóa, nâng cấp sân chơi, lắp dựng cụ thể thao công cộng.

Chiến lược này thể hiện rõ định hướng “quản trị đô thị đồng sáng tạo” (co-creation urban governance). Việc huy động nguồn lực không chỉ giúp giảm gánh nặng ngân sách mà còn tăng cường sự tham gia và sở hữu của cộng đồng, khuyến khích người dân tự nguyện bảo vệ và sử dụng hiệu quả các thiết chế công cộng, đảm bảo tính bền vững của phong trào.

3.5. Chấp hành chính sách pháp luật và quy định địa phương

Việc chấp hành nghiêm túc chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách pháp luật của Nhà nước và quy định của địa phương là tiêu chí cơ bản để đánh giá tính kỷ cương và hiệu lực quản lý trong không gian đô thị. Phường Xuân La đã đẩy mạnh công tác phổ biến pháp luật qua loa truyền thanh, pano, mạng xã hội và sinh hoạt tổ dân phố. Các tổ chức đoàn thể (Cụm chiến binh, phụ nữ, thanh niên) tích cực vận động hội viên tuân thủ luật giao thông, giữ gìn trật tự và bảo vệ môi trường.

Hầu hết tổ dân phố đã xây dựng hương ước, quy ước

riêng, phản ánh tinh thần “pháp luật kết hợp quy ước cộng đồng”. Những quy định cụ thể như không đốt vàng mã tràn lan, không lấn chiếm vỉa hè, tổ chức cưới tang văn minh đã trở thành chuẩn mực ứng xử phổ biến, thể hiện sự đồng thuận cao của cư dân.

Mặc dù có nhiều nỗ lực, tình trạng vi phạm kéo dài vẫn tồn tại, đặc biệt về tiếng ồn và lấn chiếm không gian công cộng, công tác xử lý vi phạm của chính quyền cần phải kiên quyết hơn, công bằng và công khai để tạo hiệu ứng răn đe và giáo dục. Việc xử phạt cần phải nghiêm minh, không khoan nhượng trước các hành vi vi phạm có tính chất tái diễn để đảm bảo tính nghiêm minh của pháp luật và duy trì trật tự xã hội.

3.6. Đánh giá chung tầm nhìn cho đô thị văn minh bền vững

Qua 5 nhóm nội dung nghiên cứu chi tiết, có thể khẳng định công tác xây dựng văn minh đô thị tại phường Xuân La đã đạt được nhiều kết quả nổi bật và mang tính toàn diện. Các mô hình thực tiễn cho thấy sự gắn kết hiệu quả giữa quản lý nhà nước, phong trào nhân dân và truyền thông văn hóa. Phường đã thành công trong việc xây dựng một bộ mặt đô thị khang trang (về hạ tầng kỹ thuật) và một nền tảng xã hội tích cực (về đời sống văn hóa - xã hội).

Để hướng tới đô thị văn minh phát triển bền vững trong tương lai, Xuân La cần tập trung khắc phục những tồn tại như đã nói ở trên: Đặc biệt trong bối cảnh sắp nhập hành chính (sắp xếp đơn vị hành chính cấp xã) từ ngày 1/7/2025 của thành phố Hà Nội. Sự thay đổi về địa giới và dân cư sẽ đòi hỏi Xuân La phải có những giải pháp quản lý văn minh đô thị linh hoạt, sáng tạo và bền vững hơn nữa để tiếp tục duy trì và nâng cao chất lượng các tiêu chí đã đạt được, góp phần xây dựng Thủ đô Hà Nội thành một đô thị “xanh - thông minh - đáng sống”.

CHÚ THÍCH

Nghiên cứu này được thực hiện trước ngày 01/07/2025 (sau khi sáp nhập hành chính quyền hai cấp) nên tên địa danh vẫn để theo cách gọi cũ.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch. (2013). Thông tư số 02/2013/TT-BVHTTDL quy định chi tiết tiêu chuẩn, trình tự, thủ tục xét và công nhận phường đạt chuẩn văn minh đô thị, thị trấn đạt chuẩn văn minh đô thị.

Chính phủ. (2022). Quyết định số 04/2022/QĐ-TTg quy định tiêu chí, trình tự, thủ tục xét công nhận đạt chuẩn đô thị văn minh.

Chính phủ. (2024). Nghị định số 168/2024/NĐ-CP quy định xử phạt vi phạm hành chính về trật tự, an toàn giao thông trong lĩnh vực giao thông đường bộ; trừ điểm, phục hồi điểm giấy phép lái xe.